

LA COEDUCACIÓ AL PATI DE JOCS D'AVIÀ

Mònica LARA I SÀNCHEZ

Màster en Formació del Professorat

Professor: Albert Juncà Pujol

Facultat d'Educació – Universitat de Vic.

Vic, Juny 2012

ÍNDIX

1-INTRODUCCIÓ	4
2- ESTAT DE LA QÜESTIÓ	10
2.1.- Els models de masculinitat i feminitat en l'esport: entre la reproducció i el canvi.....	10
2.1.1.- <i>Models tradicionals: una visió històrica</i>	11
2.1.2.- <i>Noves formes de masculinitats i feminitats</i>	12
2.1.3.- <i>El paper dels agents socialitzadors: família i mitjans de comunicació</i>	13
2.2.- El paper de l'escola i el professorat.....	14
2.2.1.- <i>Els tipus d'escola: la segregada, la mixta i la coeducativa</i>	15
2.2.2.- <i>El currículum ocult</i>	17
3- El pati de jocs	17
3.1.- <i>El sexisme a l'escola</i>	17
3.2.- <i>El pati no és un espai neutral</i>	18
3.3.- <i>Manifestacions del sexisme al pati</i>	19
3.4.- <i>Distribució de l'espai</i>	19
3.5.- <i>Estratègies de treball coeducatiu al pati</i>	20
3- METODOLOGIA	21
3.1.- Model d'anàlisi.....	21
3.2.- Enfocament de la investigació.....	25
3.3.- Recursos metodològics	26
3.4.- El cas d'estudi: l'escola Santa Maria d'Avià.....	27
3.4.1. <i>Perfil de l'alumnat</i>	28
3.4.2. <i>El pati de l'escola d'Avià</i>	29

4- ANÀLISI, INTERPRETACIÓ I DISCUSSIÓ DE RESULTATS	32
4.1.- Tipus d'activitats que coneixen i practiquen nens i nenes.....	32
4.2.- Ús i distribució de l'espai	38
4.3.- Relacions entre nens i nenes	39
5- CONCLUSIONS	43
BIBLIOGRAFIA	46
ANNEX	48
Annex 1: Tècnica qualitativa. Fitxes observació pati	48
Annex 2: Tècnica quantitativa. El qüestionari.....	50
Annex 3: Horari de pistes	51
Annex 4: Patis temàtics.....	52

1-INTRODUCCIÓ

“La segunda mitad del siglo XX es el periodo en el cual las mujeres han adquirido una presencia cada vez mayor en campos y actividades que hasta entonces, habían sido dominio exclusivo de los varones. Una breve mirada al camino que tuvieron que recorrer y a los obstáculos que hubieron de salvar, nos puede ayudar a comprender por qué en la actualidad, pese a los grandes cambios acontecidos que han afectado profundamente al universo femenino, existen muchos comportamientos, actitudes y valoraciones de marcado carácter sexista. (García y Asins, 1994, página 2)

L'esport és un d'aquests àmbits que havia estat de domini exclusiu dels homes. A poc a poc, les dones ens hi hem anat introduint, però no ha estat, ni és, un camí fàcil. Per començar és necessari doncs, conèixer com s'ha anat configurant l'esport al llarg de la història.

L'esport és una activitat dinàmica i interactiva amb la societat que la genera. Així, el concepte d'esport es va modificant i ajustant als canvis que s'hi produeixen, i reflecteix les conseqüències i transformacions que succeeixen en la societat.

Històricament l'esport ha estat cosa d'homes. Aquest fet provoca que tradicionalment s'hagin establert uns mecanisme de reproducció dels models tradicionals de masculinitat, un àmbit on els homes podien “aprendre” a ser “homes” i en el què tot allò considerat femení (expressivitat, plorar, etc.) hi era rebutjat. Aquest fet també ha suposat que les dones n'hagin estat excloses i condicionades pels cànons femenins tradicionals (bona expressió, control corporal, ritme, flexibilitat, delicadesa, etc). (García Bonafé, 1992)

En l'esport es desenvolupen unes actituds, valors i normes que caracteritzen les diferents activitats esportives. Aquestes actituds no són ni idèntiques, ni monòtones, ni igualitàries, sinó que les configuren les persones que posen en pràctica aquestes activitats esportives. No es tracta d'una tradició o cultura configurada aleatòriament, sinó que va en consonància amb els principis i valors de qui duu a terme i desenvolupa aquella pràctica, és a dir, de la societat que la genera.

Així doncs, l'esport pot ser un mecanisme de reproducció i jerarquització dels models tradicionals de gènere, però al mateix temps, i tenint en compte l'evolució en els darrers anys, cap a un sistema obert, pot ser un àmbit que doni cabuda a la individualització dels gèneres i la valorització de la cultura femenina.

Actualment els models i les relacions de gènere es manifesten d'una forma ambivalent, ja que al mateix temps es poden observar processos de reproducció i processos de canvi (Soler, 2008). D'una banda, les dades estadístiques i el dia a dia que es pot observar a moltes escoles i terrenys de joc encara es fan molt presents els models tradicionals de feminitat i masculinitat, així com també situacions de desigualtat entre nois i noies. D'altra banda, però, ens trobem també molts exemples i indicis d'un procés de canvi i transformació d'aquests models tradicionals i una major valoració de la diferència femenina. En aquest procés de reproducció i de canvi, l'escola hi té un paper fonamental.

Per comprendre el funcionament dels processos de reproducció, resistència i canvi de les relacions de gènere a l'escola és necessari disposar dels models que ens permetin contextualitzar i relacionar les diferents maneres d'entendre l'educació dels gèneres i identificar les relacions de gènere a l'escola, tal i com proposa Bonal (1998).

Els models d'educació dels gèneres predominants al llarg de la història de l'educació a Catalunya han estat el de l'escola segregada amb rols separats, l'escola mixta i l'escola coeducativa, centrant-nos i donant el màxim protagonisme a aquesta última.

El model d'escola segregada té com a objectiu l'educació diferenciada de cada grup sexual, amb una pedagogia i un currículum diferent per a nens i nenes, que es garanteix mitjançant la separació física i simbòlica.

El model d'escola mixta implica la coexistència d'ambdós sexes en un mateix centre educatiu per tal de rebre, en teoria, un tracte d'igualtat tant pel què fa el currículum com al tracte pedagògic. En aquest sentit, l'educació mixta ha comportat la igualtat formal i aparentment han desaparegut les estructures discriminatòries.

Per això les nenes i nens d'avui dia afirmen que ja no hi ha discriminacions i que tots i totes poden escollir i prendre decisions lliurement. Aquest model però, està basat en un

model androcèntric, això significa que no és una garantia d'igualtat, ja que el sexisme encara hi perdura i d'una forma que encara fa més difícil fer-hi front.

Buscant el procés de canvi hi trobem el model d'escola coeducativa, que segons Bonal (1997), és un projecte que va en una doble direcció: l'eliminació dels estereotips tradicionals de gènere, de manera que es puguin reduir les desigualtats entre individus de cada sexe derivades dels diferents processos de socialització; i l'eliminació de la jerarquia d'allò masculí per sobre d'allò femení.

Concretament aquest model incorpora la diversitat de gènere, de forma que entén el conjunt de valors i de pràctiques tradicionalment associades a la cultura femenina com a valors importants. La coeducació té en compte que les diferències entre grups socials i sexuals són rellevants per l'educació dels infants. Cal tenir en compte, que donar el mateix tracte a tothom no assegura la igualtat educativa.

Un dels àmbits on més clarament es pot observar el nivell d'assoliment dels objectius coeducatius és el pati de l'escola. Com posen de manifest Bonal (1998) i Tomé i Ruiz (1996) en el joc quotidià a l'hora del pati és on de forma més visible es reproduïen els rols sexuals, les relacions de poder entre nens i nenes, les actituds que reforcen la definició de les cultures de gènere, etc. És per aquest motiu que en aquesta recerca es pren com a objecte d'estudi els patis d'escola: un espai i moment especialment reveladors per veure com es posen de manifest, o com es transformen, els models i les relacions tradicionals de gènere.

De forma més concreta, la pregunta que guiarà la recerca és: Com utilitzen i es distribueixen l'espai del pati els nens i nenes de l'escola de primària d'Avià?

A partir d'aquesta qüestió es pretén observar si es segueixen reproduint els models i relacions tradicionals de gènere o bé si es posen "en joc" formes més coeducatives.

Aquesta investigació es porta a terme al C.E.I.P Santa Maria d'Avià amb els nens i nenes de cicles superior, 5è i 6è, d'11 i d'12 anys. Es desenvolupa a primària per dos motius principals, d'una banda, hi ha una major viabilitat de l'estudi, ja que com a realitzadora del treball tinc més facilitats per introduir-me en una escola que no en un institut. Per l'altra, a primària es fa un major ús del pati de jocs, ja que en aquesta edat

la majoria de nens i nenes prefereixen jugar abans que romandre asseguts petant la xerrada. Segons Bonal (1998) el pati de jocs a primària, presenta, almenys, tres avantatges més des del punt de vista d'un projecte educatiu.

- 1- En primer lloc, es tracta d'un àmbit educatiu amb un baix nivell d'implicació per part del professorat, provocant que les relacions entre nens i nenes puguin produir-se de forma lliure sense ser modificades per la presència del professorat.
- 2- En segon lloc, el pati de jocs incorpora un valor pedagògic latent, on les interaccions entre l'alumnat han de ser lliures, així com el tipus d'activitat que s'hi desenvolupen. El rol del professorat s'acosta més al de vigilància o control que al de transmissor educatiu. Com s'han demostrat en diverses recerques, és precisament en els àmbits amb menys regulació pedagògica on més s'hi projecten les relacions sexistes, tant pel què fa a la participació voluntària de l'alumnat com amb relació a les expectatives de gènere del professorat
- 3- Finalment, al pati de jocs s'hi projecten explícitament dos principis educatius que són a la base de la desigualtat sexual a l'escola: la llibertat individual d'elecció (els individus juguen o actuen en funció dels seus interessos personals, de les seves preferències) i l'existència d'un model cultural dominant que coincideix amb el model masculí (una actitud activa en el joc és significativament més valorada que una actitud passiva; un joc que requereixi habilitat física i superació individual és més valorat que un joc basat en la cooperació o en les expressions d'afectivitat, etc.)

Tanmateix, aquest estudi ens permet recollir dades per sensibilitzar a tota la comunitat educativa, començant pel professorat i finalitzant per l'alumnat.

Per entendre l'enfocament i el desenvolupament d'aquest estudi, és necessària una breu presentació de com he arribat al plantejament d'aquesta problemàtica, ja que sense un procés de reflexió aquesta recerca no hagués estat possible.

Hi ha molt aspectes que m'han portat fins aquí, des de petita he practicat el futbol i el futbol sala, que al ser una activitat considerada masculina sempre he hagut de lluitar per fer-me un lloc en aquest món. Al ser l'única nena que jugava, en un principi vaig sentir-

me rebutjada pel col·lectiu masculí de la comarca del Berguedà, excepte el meu equip, l'Avià. Un cop varen comprovar que era del grup hàbil motriument parlant, van comprendre que potser podia ser com un "nen" més.

Són diverses les situacions, causes i anècdotes que m'han portat a indagar sobre la incidència dels models i relacions tradicionals de gènere en la pràctica esportiva. Al haver estat una alumna i esportista activa interessada pels esports d'equip, en un primer moment em va resultar difícil reconèixer la situació de discriminació de les nenes que voldrien ser actives però no ho són perquè no se'ls plantegen activitats interessants o no es plantegen d'una forma atractiva per a elles. Progressivament, vaig ser conscient del sexisme que s'impera en el pati de jocs, i fins i tot de les situacions de discriminació en què jo mateixa havia estat submergida sense tenir-ne consciència.

En definitiva i el què ens porta sobretot a realitzar aquest treball sobre el pati de jocs, és perquè de petita sempre jugava a futbol a l'hora del pati amb tots els nens, sent doncs, la única nena. Aquest fet, des del meu punt de vista em feia sentir especial, ja que em sentia i estava mimada per tots els nens de l'escola. Per dir-ho d'alguna manera, era la nena que tot nen de l'escola d'Avià la protegia per saber jugar a futbol. Per tant, el futbol ha estat la meva infància, la meva felicitat, el meu record. Però, fins fa poc no em vaig treure la vena dels ulls i no em vaig adonar de la realitat que s'hi transparentava a l'hora del pati. I totes les altres nenes o nens que no volien jugar a futbol? Què feien? En quin espai es distribuïen i es col·locaven durant aquesta hora? Havien d'anar a ocupar un espai obligats perquè no els agradava jugar a futbol? Al futbol amb la seva gran transcendència cultural, treia protagonisme a totes les altres persones que no volien jugar. A partir d'aquí i després d'entrar a la carrera de C.A.F.E vaig a donar-me del meu buit que hi impera en el meu bagatge motriu, en tot el què és l'expressió, el ritme, etc. Si des de ben petits a l'hora del pati i més concretament en les classes d'Educació Física, haguessin utilitzat diferents estratègies, propostes... per jugar a diferents activitats, aleshores en aquest precís moment seria polivalent motriument parlant.

Aquest treball consta de 7 apartats. En el primer apartat, l'estat de la qüestió, presentarà la fonamentació teòrica sobre les relacions i models tradicionals de gènere a l'esport i a l'escola. Per tant, en l'estat de la qüestió explicarem els models de masculinitat i

feminitat en l'esport: entre la reproducció i el canvi; el paper de l'escola i el professorat; i per últim el pati de jocs.

El següent apartat, la metodologia, explicarem i justificarem les eines i els recursos metodològics que he emprat per dur a terme la recerca. Un cop desenvolupat aquest apartat, a continuació es descriuran i discutiran els resultats, que donaran pas, a les conclusions que he extret de l'estudi portat a terme.

2- ESTAT DE LA QÜESTIÓ

2.1.- Els models de masculinitat i feminitat en l'esport: entre la reproducció i el canvi.

Avui en dia, sembla que en l'esport ja no hi ha discriminacions ni desigualtats per raó de sexe: ja no hi ha lleis que prohibeixin la pràctica esportiva de les dones, i l'activitat física es recomana tant a homes com a dones, considerant-se un dret de la ciutadania.

La superació d'aquestes mentalitats i la igualtat legislativa assolida al llarg de la segona meitat del segle XX, ens pot portar a pensar que homes i dones ja tenen les mateixes oportunitats de fer esport. Però si observem les diferents dades (Puig, Vilanova, Inglés, Mayo, 2009), ens adonem que aquesta suposada igualtat aconseguida al llarg dels anys encara no és una igualtat real.

Malgrat no hi hagi lleis o normes morals que ho estableixin, en els nostres dies, de forma invisible i sovint inconscient, es construeixen unes barreres difícils de superar tant pels homes com per les dones, i més específicament pels nens i per les nenes.

Per tant i en aquests casos, es posen de manifest els models tradicionals de gènere, és a dir, allò que es considera tradicionalment masculí i allò que es considera tradicionalment femení, encara pesa molt en la societat actual.

Aquest model masculí posa de manifest valors com l'heroisme, la valentia, la força, la potència, l'esperit de lluita, la disciplina, la competitivitat, el triomf, etc. El model femení implica feminitat, delicades, tendresa, debilitat, reproducció, estètica, etc.

Aquests models tradicionals de gènere comporten una situació de discriminació, ja que allò considerat tradicionalment com a femení encara està menys valorat que allò tradicionalment masculí.

En definitiva encara segueixen havent-hi un conjunt de creences, valors i tradicions culturals fortament arrelats en la nostra societat.

Així doncs, no es tracta que les noies s'incorporin al model esportiu tradicionalment masculí i viceversa, sinó que tothom trobi el seu espai.

Concloent, es tracta de plantejar un model esportiu en que hi pugui haver “una nena a cada esport, i un esport per cada nena”, així com “un nen a cada esport, i un esport per cada nen. (Soler i Vilanova 2006).

2.1.1.- Models tradicionals: una visió històrica

Per entendre els models tradicionals de gènere associats a l'esport que hem descrit en l'apartat anterior és necessari conèixer com s'han anat creant al llarg de la història.

L'esport té els seus orígens a l'Anglaterra en els segles XVIII i XIX, on es celebrava el predomini de la masculinitat. Això implica, que l'esport sigui un espai idoni per transmetre els valors tradicionalment masculins als homes, i un espai on des d'un principi s'ha li ha assignat a les dones un paper secundari.

Des de fa segles l'esport és un terreny masculí. Ha estat un espai on es reproduïen els models tradicionals de masculinitat i tot allò considerat femení no hi té cabuda.

Segons Mosquera i Puig (2002), el món de l'esport de competició (tot i l'entrada del col·lectiu femení) avui en dia segueix sent un context ideal per a la construcció de la masculinitat hegemònica i per adoptar aquestes actituds.

Per tant, ens trobem en què els nens reben fortes pressions del seu entorn per mantenir-se dins els estereotips tradicionals de masculinitat.

Aquests estereotips de gènere, defineixen el que és adequat i propi per a cada un dels gèneres i justifiquen les accions que corresponen a cada un. Els estereotips són segons Mosquera i Puig (2002, pàgina 100):

“Representaciones mentales simplificadas de determinados grupos (en función del sexo, de la edad, de la raza, etc.) en cuanto a su comportamiento, actitudes, valores, expectativas, etc., que terminan

configurando una etiqueta social, y nos indican lo que un individuo es para los otros en función de su pertenencia a ese grupo.”

Dels estereotips tradicionals de gènere esmentats, en el procés de socialització tenen un paper fonamental i influeixen de forma transcendental en la manera com nens i nenes escullen les activitats esportives.

Els estereotips o models tradicionals de gènere, incideixen en les actituds, emocions, qualitats físiques o habilitats bàsiques que s'esperen de nenes o de nens. (Blández, Fernández, Sierra, 2007)

- Estereotips vinculats al cos de nenes i de nens.

A la feminitat s'hi associen actituds com: la inestabilitat emocional, la dolçor, la tendresa, la delicadesa, la comprensió, la sensibilitat, l'afectivitat, la passivitat, la dependència, la submissió, l'obediència, la cooperació, etc. En el costat oposat, en un sistema dicotòmic, a la masculinitat s'hi associen actituds com: l'estabilitat i el control emocional, el dinamisme, l'agressivitat, la duresa, la independència, la autoritat, l'inconformisme, la tenacitat, l'esperit emprenedor, el lideratge, l'èxit o la competitivitat. (Soler 2008)

Pel fet de formar part d'un determinat grup, s'assigna una etiqueta social i uns rols determinats i unes activitats i actituds que són més apropiades que d'altres.

2.1.2.- Noves formes de masculinitats i feminitats

A principis del segle XXI, gràcies a les transformacions i els canvis de la societat actual, està canviant la naturalesa de la participació esportiva. Progressivament, els cànons tradicionals van perdent força, de manera que cada vegada hi ha més dones, i també homes, que practiquen activitats esportives sense tenir en compte l'etiqueta, els estereotips i els rols socials tradicionals de gènere atorgats històricament.

Així en l'àmbit esportiu es produeixen situacions molt diversificades en què es reflecteix com els estereotips tradicionals de gènere han variat en els darrers quaranta

anys i cada vegada són més les persones, homes i dones, que esborren la visió polaritzada dels gèneres. (Puig i Soler 2004)

Per tant, aquests models hegemònics, ja no són les úniques formes de masculinitat i feminitat de forma que es port parlar del “procés d’individualització de gèneres”. (Soler 2008)

Aquest procés ha configurat un ampli ventall de masculinitats i feminitats.

- Procés d’individualització de gèneres

Segons Soler (2008) la diversificació de comportaments associats al gènere es relaciona amb el què s’ha anomenat el procés d’individualització. Significa que les persones s’han de definir a elles mateixes més enllà dels valors i normes establertes tradicionalment per les institucions socials (família, context social, etc.). En aquest marc, cada sistema social té diferents normes que canvien d’acord amb la situació i les persones que hi interactuen.

Homes i dones però, han tingut accés a la individualització a ritmes diferents. Els homes hi van arribar en els inicis del capitalisme i les dones, que es van mantenir a l’àmbit reproductiu, no hi van arribar fins que es va produir l’impuls del feminisme modern i la valoració de l’èxit individual a partir de la segona meitat del segle XX.

Es tracta de superar la visió dualística, excloent i tancada dels gèneres, que suposa la invisibilització d’allò que és comú entre alguns homes i dones i també ignora la diversitat existent entre les dones i entre els homes. (Soler 2008)

2.1.3.- El paper dels agents socialitzadors: família i mitjans de comunicació

Actualment la família, els mitjans de comunicació i l’escola juguen un paper molt important a l’hora de promoure, o no, l’activitat esportiva en la mainada. A continuació detallarem com la família i els mitjans poden influir en els models tradicionals de gènere i amb aquests rols o estereotips. En el següent apartat es procedirà a explicar quin paper hi té l’escola.

La família estableix què és apropiat i què no, incorpora als fills i filles els valors que li corresponen, i pares i mares es converteixen en el model del rol que pertoca a cada gènere. En moltes ocasions és la mateixa família qui, conscientment o inconscientment, influeixen en les seves actituds, promovent en major o menor mesura els models tradicionals de gènere que també han anat interioritzant. Per tant, aquest agent social tan potent pot influir en el nen o nena en la reproducció dels models tradicionals de gènere o en el canvi del model androcèntric.

Els mitjans de comunicació, juguen un paper important en la construcció de les expectatives que tenen alumnat i professorat sobre les conductes apropiades per a nois i noies. Progressivament aquests van substituint el paper de les famílies i de l'educació formal com a font d'informació cultural i com a agent d'integració social.

Els diferents mitjans de comunicació, construeixen i difonen, estereotips i rols d'allò masculí i femení que reforcen les desigualtats de les dones en l'àmbit privat i públic, imposen a la població adolescent una determinada manera de veure el món i pauten les relacions entre homes i dones. En aquesta cultura de masses, l'esport i el cos ocupen un lloc preferent: a la premsa, la televisió, la publicitat, etc. (Soler 2008)

El professorat i l'alumnat, com a membres de la cultura, es troben sota la influència d'aquestes representacions mediàtiques.

2.2.- El paper de l'escola i el professorat

Avui en dia, tots sabem que l'escola no és l'únic agent socialitzador, però si que hi juga un paper fonamental a l'hora de transmetre i reproduir aquests models hegemònics o abolir-los.

Dins de l'escola ens trobem el professorat, que a més d'actuar com a transmissor de coneixements, juga també un paper important i específic en la producció, reproducció i transmissió de missatges culturals. L'actitud del professorat és bàsica en la reproducció o eliminació dels estereotips de gènere. (Bonal 1997)

Soler (2008) explica els principals mecanismes que el professorat incideix en els models i relacions de gènere. Aquests són: les expectatives vers nens i nenes, la comunicació

amb l'alumnat a l'aula, els recursos didàctics que utilitza, els mecanismes d'organització de la sessió, la forma d'avaluació, i finalment, les resistències al canvi.

Per comprendre com hem arribat a la reproducció d'aquests models hegemònics anem a fer un breu repàs històric del paper que han tinguts els diferents models d'escola.

2.2.1.- Els tipus d'escola: la segregada, la mixta i la coeducativa

- L'escola segregada

Aquest model es fonamenta sobre les diferències naturals en les aptituds i capacitats de cada sexe. Un dels objectius principals d'aquest sistema educatiu és la divisió sexual del treball. Als nens se'ls ensenya continguts i habilitats necessàries per al món del treball a l'àmbit públic, mentre que les nenes són educades per al treball a l'àmbit privat. La infracció i desobediència dels individus respecte al seu gènere serà castigada i reprimida. Amb aquest sistema la igualtat d'oportunitats no té sentit, ja que nens i nenes no competeixen per ocupar un mateix treball en el futur i les relacions de poder en l'edat adulta es basen amb la superioritat masculina.

Segons Soler (2008) en aquest model, el sexisme es fa present des de dues perspectives. En primer lloc per les diferències d'accés de cada grup sexual als diferents tipus de coneixement i àmbit de la vida social, i en segon lloc per la jerarquitització entre allò masculí i allò femení, ja que són els elements propis de gènere masculí els únics socialment valorats. En aquest model, doncs, els valors femenins són visibles però alhora devaluats, ja que no es consideren tan importants.

- L'escola mixta

El model d'escola mixta implica la coexistència d'ambdós sexes en un mateix centre educatiu per tal de rebre, en teoria, un tracte d'igualtat tant pel què fa el currículum com al tracte pedagògic. En aquest sentit, l'educació mixta ha comportat la igualtat formal i aparentment han desaparegut les estructures discriminatòries.

Malgrat tot, aquest model educatiu no ha comportat la desaparició de les desigualtat o la ruptura dels estereotips tradicionals de gènere. L'escola mixta ha suposat la

invisibilització d'aquests processos i ha fet més difícil arribar a la consecució de les dinàmiques de canvi.

En aquest model, el professorat no es veu com a elaborador de discriminacions per raó de sexe, raça o classe social, sinó que entén l'escola com a una institució neutra.

Com planteja Bonal (1997), segons els discurs del professorat, l'escola no contribueix a definir allò masculí i allò femení. Generalment els i les mestres no conceben la masculinitat i la feminitat com una construcció social, sinó com unes característiques naturals associades al sexe dels individus. O en el millor dels casos, com una conseqüència del procés de socialització familiar, sobre el qual l'escola no té cap responsabilitat. Així doncs, es nega la diferència entre els sexes i les connotacions culturals que comporta.

Buscant el procés de canvi hi trobem el model d'escola coeducativa, que segons Bonal (1997), és un projecte que va en una doble direcció: l'eliminació dels estereotips tradicionals de gènere, de manera que es puguin reduir les desigualtats entre individus de cada sexe derivades dels diferents processos de socialització; i l'eliminació de la jerarquia d'allò masculí per sobre d'allò femení.

Concretament aquest model incorpora la diversitat de gènere, de forma que entén el conjunt de valors i de pràctiques tradicionalment associades a la cultura femenina com a valors importants. La coeducació té en compte que les diferències entre grups socials i sexuals són rellevants per l'educació dels infants. Cal tenir en compte, que donar el mateix tracte a tothom no assegura la igualtat educativa.

- L'escola coeducativa

La coeducació té en compte que les diferències entre grups socials i sexuals són rellevants per a l'educació dels nens i nenes. Es considera que el procés social de transmissió i adquisició del gènere condiona les possibilitats educatives i la vida de les persones, de manera que a l'escola els nens acaparen el protagonisme i actuen com a grup socialment dominant i les nenes constitueixen un grup socialment i culturalment dominat.

L'escola coeducativa no és neutral, sinó que contribueix a la jerarquització i diferenciació entre allò masculí i allò femení, a més de reproduir les desigualtats entre sexes, ja que donar el mateix tracte a tothom no assegura la igualtat educativa.

Al professorat favorable a la coeducació ha de ser capaç d'introduir valors femenins. Això s'ha de fer no tan sols transmetent-los al grup suposadament "portador", les nenes, sinó fent-lo arribar a l'altre grup, els nens. (Soler 2008)

2.2.2.- El currículum ocult

Segons Vázquez i Álvarez (1991) el currículum ocult són tots aquells valors, actituds, prejudicis, creences, estereotips, expectatives, etc. que l'alumnat aprèn en el dia a dia tot i que no formen part del currículum formal i no estan planificats ni reglats. Aquests continguts provenen de la cultura i de la personalitat de cadascú i això provoca que es transmetin de forma inconscient.

Per tant, observem que a través del currículum ocult el professorat transmet a l'alumnat els estereotips tradicionals de gènere que imperen en la societat i en la cultura on vivim. És a dir, l'ideal del que ha de ser un home i l'ideal que ha de ser una dona.

3- El patí de jocs

3.1.- El sexisme a l'escola

El tractament dels nois i les noies a l'escola ha experimentat un canvi fonamental als darrers anys. D'unes escoles separades per a una i unes, hem passat a una escola mixta on s'ofereix el mateix currículum. Però aquesta situació no evita que el sexisme, o sigui, la desigualtat entre allò masculí i allò femení, continuï reproduint-se de manera difícil de veure. Aquesta reflexió ha portat a la creació d'una escola coeducativa, és a dir, superar aquestes desigualtats presents en les pràctiques socials.

El sexisme es manifesta a l'escola amb formes molt subtils i diverses. La normalitat amb què assumim determinades maneres d'actuar en la nostra vida quotidiana provoca que no ens adonem de les discriminacions que es produeixen a l'escola en general.

3.2.- El pati no és un espai neutral

Quan observem el pati de jocs, veiem a nens i nenes corrent, jugant, parlant, rient, divertint-se, etc. Uns juguen a futbol, altres a bàsquet, voleibol, altres parlen, etc. Podem dir que cada persona va al seu aire o almenys això sembla. Així doncs, per què parlem de sexisme?

L'espai de jocs és aquell on nens i nenes juguen lliurement i on es manifesten de forma natural, mostrant les seves diferències inherents i que en l'espai hi ha jocs de nens i jocs de nenes on es desenvolupen unes actituds passives i unes altres d'actives. Però molts cops la realitat dista molt de com l'acabem de descriure.

Es pressuposa que l'escola educa individus als quals ha de concedir un marge de llibertat, i s'afegeix que la intervenció docent al pati ha de ser tan neutral com pugui. El pati és considerat, així, l'espai de llibertat per excel·lència, en el qual nens i nenes s'esbargixen. Per tant, s'entén que el professorat no ha d'intervenir en el pati de jocs, si no és per evitar baralles.

Segons Rambla i Rovira (1999) aquesta concepció del pati els hi sembla equivocada per dos raons. D'una banda, el pati no és educativament neutre, però a més, si sols s'intervé per evitar baralles, la majoria d'intervencions acaben tenint un caràcter autoritari.

El pati no és neutral, el joc és una eina fonamental en l'aprenentatge. Els infants aprenen imitant el món dels adults, i el joc no és res més que la representació d'aquest món (mames i papes, indis i vaquers, jocs de competició, esports televisius, etc.). En aquest sentit, els jocs estan muntats, com qualsevol altre relació social, sobre un conjunt de regles que estableixen desigualtats. Els rols representats en el joc es distribueixen de manera desigual –jeràrquica- i exclouent (jocs de nens, jocs de nenes, etc.) (Subirats i Tomé 2007)

Ens equivocariem si penséssim que aquestes formes de desigualtat es poden evitar corregint comportaments a causa de les intervencions del professorat. Cal realitzar intervencions i canviar actituds.

3.3.- Manifestacions del sexisme al pati

Des de molt aviat l'alumnat aprèn a comportar-se seguint una sèrie de normes socials en les quals el sexisme no és absent. El joc no n'és cap excepció.

Bonal (1997) afirma que en el seu treball d'investigació en el cicle superior les diferències es fan notar clarament. Indica, que nens i nenes de cinquè i sisè se'ls hi notava molt més la consciència de la separació de jocs, ja que les nenes es resistien a jugar a certs jocs "masculins" i els nens rebutjaven certs jocs "femenins". En definitiva s'observa com es produeixen unes manifestacions clares del sexisme al pati de jocs. Bonal afirma que es produeixen diferents jocs per a nens (futbol, curses) i per a nenes (xerrar, gomes). A més a més, afegeix que els jocs masculins són competitius i els jocs femenins més relacionals i cooperatius.

3.4.- Distribució de l'espai

De la mateixa manera que parlem de jocs simbòlics per a nens i nenes com un mitjà per representar, imitar i interioritzar les normes socials que ens envolten, podem parlar de l'estructuració de l'espai com un aspecte realment important a l'hora d'interpretar la reproducció de rols i les estructures de la nostra societat.

En aquests patis de jocs existeix una desigualtat sexual perquè ni els recursos ni l'espai es distribueix equitativament entre nens i nenes, però també perquè els tipus de jocs que desenvolupen uns i altres tenen una clara marca de gènere que disposen de diferent valor institucional i social (el futbol és un joc amb major estatus que saltar a la corda) i incorporen valors i actituds diferents que reforcen la classificació jeràrquica entre el món masculí i el món femení. Podem afirmar que és la pròpia configuració de l'espai la que afavoreix a un tipus de jocs i d'activitats o a d'altres, que reforcen o no aquesta classificació jeràrquica. (Bonal 1998)

Nens i nenes surten al pati amb la cultura que han anat adquirint (família, amics, mitjans de comunicació, etc.) Una cultura, que com ja hem esmentat no és neutra, sinó que està marcada pel sexe i el gènere, l'edat, l'ètnia, etc. Fet que ens permet negar que les decisions sobre l'espai i el joc tinguin a veure només amb una suposada naturalesa de ser nen o nena. I, com tota manifestació cultural, impliquen unes relacions de poder que

davant la llibertat imposen valors d'hegemonia. Una hegemonia on les nenes s'adapten als patis, ja que el col·lectiu masculí s'apodera de l'espai central del pati i el col·lectiu femení acaba ocupant la part que se li atorga, la perifèria. (Tomé i Ruiz 1996). Aquests constaten:

“El espacio de juego es aquel escenario donde las chicas empiezan a asumir que deben desarrollar estrategias de adaptación, que no impliquen conflicto.”

3.5.- Estratègies de treball coeducatiu al pati

Per aconseguir un canvi i que el sexisme faci història cal encaminar un treball ple d'intervencions amb estratègies coeducatives. Acabem d'esmentar les relacions de desigualtat i discriminació que es produeixen al pati de jocs, però la majoria d'autors (Bonal 1997, Tomé i Ruiz 1996, Soler 2008, Subirats i Tomé 2007, Rambla i Rovira 1999) creuen que amb diferents intervencions i amb un sistema coeducatiu es pot aconseguir el canvi proposat.

Amb la coeducació al pati de jocs es poden modificar les jerarquies paleeses en els jocs o en la distribució dels espais. Segons Bonal (1998), Subirats i Tomé (2007) es produeixen uns avantatges si es treballa coeducativament al pati. Aquests avantatges són; educar en igualtat, millorar les oportunitats d'aprenentatge de les persones discriminades, ampliar la imatge dels gèneres masculí i femení que adquireix l'alumnat i potenciar els valors cooperatius.

Per tant, queda un gran recorregut per fer, on cal sensibilitzar al professorat i l'alumnat, així com realitzar una redistribució de l'espai i ajudar a superar les barreres de gènere. Malauradament, encara queda molt camí i treball per fer.

3- METODOLOGIA

3.1.- Model d'anàlisi

Un cop plantejat el model teòric, és necessari establir un punt de contacte entre aquest i el treball de camp que permetrà verificar la validesa d'aquest plantejament. Segons Quivy i Campenhoudt (2007) el model d'anàlisi constitueix la prolongació natural de la problemàtica, tot articulant de manera operativa les idees, les pistes i els punts de referència. El model l'integren un conjunt de conceptes i d'hipòtesis, ben articulats entre si, que configuren un marc d'anàlisi coherent.

Tal i com s'ha desenvolupat als capítols anteriors, els models i les relacions tradicionals de gènere (la càrrega cultural que es manifesta en l'alumnat i en les activitats esportives, els jocs), provocant el sexisme en el pati de jocs, i un repartiment desigual de l'espai, es reflecteix en una gran varietat d'elements que configuren el dia a dia quotidià dels patis.

La construcció d'aquest estudi ens porta a formular-nos les hipòtesis, per definir unes dimensions, variables i uns indicadors.

Així doncs, les hipòtesis són les següents:

Hipòtesis 1:

- Els nens segueixen practicant activitats esportives "masculines" i les nenes activitats esportives "femenines" al pati de jocs.

Hipòtesi 2:

- Els nens segueixen ocupant l'espai principal en el pati de jocs i les nenes l'espai secundari i de marges.

Hipòtesi 3:

- Els dies de pati temàtic la distribució de l'espai i el tipus d'activitats es modifiquen els models i les relacions tradicionals de gènere i són més coeducatives.

Taula 1. Model d'anàlisi

Dimensió	Variable	Indicadors
1- Tipus d'activitats	Coneixement de jocs	Nº jocs que coneixen nens.
		Nº jocs que coneixen nenes
	Pràctica	Nº nens i nenes que practiquen jocs "masculins".
		Nº nens i nenes que practiquen jocs "femenins".
		Nº nens i nenes que practiquen jocs neutres.
	2- Distribució i ús de l'espai	Espai central "principal"
Quina activitat.		
Intensitat: activa, passiva.		
Espai secundari		Qui l'ocupa: nens, nenes.
		Quina activitat.
		Intensitat: activa, passiva.
Marges		Qui l'ocupa: nens, nenes.
		Quina activitat.
		Intensitat: activa, passiva.
3- Relacions entre nens i nenes	Grup amb qui juguen	Només nens.
		Només nenes.
		Mixta.
	Percepció dels jocs que practiquen nens i nenes	Juguen al mateix.
		Juguen a diferents coses.
		A vegades si, a vegades no.

Dimensió 1: Tipus d'activitats

Segons Bonal (1997) els tipus de jocs o activitats que desenvolupen uns i altres tenen una clara marca de gènere, disposen de distint valor institucional i social, i incorporen valors i actituds diferents que reforcen la classificació jeràrquica entre el món masculí i el món femení. La majoria de vegades els nens i nenes juguen a aquests jocs sense saber quin valor i a quin context se li atribueix. Per tant, s'ha de veure quines activitats els hi desperta l'interès i quines no, tenint en compte no només l'actitud i la postura de les nenes sinó també la dels nens.

Variable 1.1: Coneixement de jocs

Dins d'aquesta variable, els indicadors de l'estudi ha estat: n° de jocs que coneixen els nens i el n° de jocs que coneixen les nenes.

Depenent dels jocs que conegui cadascú tindrà un bagatge més gran per poder-hi jugar i divertir-se. En aquesta variable influeix la càrrega cultural que li hagin inculcat els agents socialitzadors sobre aquell jocs. Per exemple, si amb un nen li han transmès que les acrobàcies són jocs de nenes, rarament algun dia ho provarà.

Variables 1.2: Pràctica

En aquesta variable es recullen tots aquells jocs practicats i jugats per nens i nenes considerats “masculins”, “femenins” o neutres.

Pel què fa les característiques del cos, Vázquez i Álvarez (1991), destaquen que el morfotipus masculí s'identifica amb qualitats com la potència, la resistència o la velocitat entre d'altres. Al contrari, els aspectes associats tradicionalment al morfotipus femení són la fragilitat, la coordinació, la flexibilitat, el ritme, etc.

Les habilitats bàsiques també tenen una marca de gènere, de manera que tradicionalment els nens s'identifiquen més amb models atlètics (el salt, la carrera, el llançament, etc.) i les nenes s'identifiquen més amb destreses i habilitats coordinatives; els girs, desplaçaments i equilibris. (Vázquez i Álvarez 1991)

Per tant considerem aquelles activitats “masculines” on l'oponent ofereix una resistència que s'ha de superar mitjançant el contacte corporal. Les activitats considerades “femenines” són aquelles on hi ha alguna barrera espacial que impedeix el contacte corporal amb el o la contrincant, hi ha objectes i/o implements lleugers, els moviments i el cos es troben dins de moviments agradables, etc. I per últim les activitats neutres són aquelles activitats que nens i nenes semblen no associar a un o altre sexe i sobretot semblen no suportar la càrrega dels estereotips. (Carbonero, Soler, Prat 2011)

Dimensió 2: Distribució i ús de l'espai

La distribució de l'espai és un aspecte realment important a l'hora d'interpretar la reproducció dels rols i les estructures de la nostra societat. Segons Rambla i Rovira (1999) els nens tendien a ocupar la part central del pati per jugar a futbol. La resta de l'alumnat quedava relegada a les bandes. Així doncs, les noies se situaven majoritàriament en cercles al voltant del pati, per parlar o per jugar a altres jocs. Aquest repartiment de l'espai no es produïa ni es produeix mai de manera "espontània", tal i com s'ha descrit en l'estat de la qüestió.

Aquesta dimensió, en aquest estudi, es divideix en 3 variables: espai principal, espai secundari, i marges.

L'espai central "principal": és aquella zona més valorada per l'alumnat, ja sigui per les seves dimensions, la seva ubicació, o l'equipament en què compta. Es pot identificar quan, per exemple, un grup-classe surt al pati i, tenint disponible tot l'espai, es dirigeix a aquella zona. En el cas de l'escola d'Avià, aquest espai correspon a una de les pistes de futbol sala (identificat amb la lletra "P" en el croquis).

L'espai "secundari": és aquella zona en què l'alumnat s'hi dirigeix quan l'espai principal ja està escollit. Es pot identificar quan un grup-classe surt al pati i, tenint ocupat l'espai principal, es dirigirà cap a l'espai restant. En el cas de l'escola d'Avià, aquest espai correspon a l'altre pista de futbol sala, a la pista de bàsquet, al camp de voleibol i la zona de l'herba (identificat amb la lletra "S" en el croquis).

L'espai de "marges": és aquella zona escollida pel grup com a última opció, perquè les altres zones ja estan ocupades. Podríem dir que són els racons del pati. En el cas de l'escola d'Avià, aquest espai correspon al camp de beisbol/pitxi, la zona del tennis taula i al racó de l'arbre (identificat amb la lletra "M" en el croquis).

En cada una d'aquestes variables, es recullen els indicadors sobre: qui l'ocupa, quina activitat/s s'hi practica o s'hi practiquen, i amb quina intensitat hi participen nens i nenes. La intensitat pot ser activa o passiva. Es considera activa quan el nen/nena desenvolupa unes accions motores en aquella activitat, i que implica una presa d'iniciativa en el desenvolupament d'accions per generar millores, assumeix

responsabilitat de que allò passi i decideix en cada moment què vol fer i com vol que passi. En l'actitud passiva s'opta per mantenir-se al marge, mostrant poc entusiasme i predisposició a fer l'activitat.

Dimensió 3: Relacions entre nens i nenes

En moltes ocasions les relacions entre nens i nenes no són les adequades, ja que no tenen afinitat en les activitats que desenvolupen a l'hora del pati. Depenen del tipus d'activitat que els agradi, jugaran amb un grup o amb un altre.

Variable 3.1: Grup amb qui juguen

A l'hora de l'esbarjo s'han establert 3 tipus d'agrupacions possibles: grup de només nens, grup de només nenes, i grup mixte (compost per nens i nenes en unes proporcions similars).

Variable 3.2: Percepció dels jocs que practiquen nens i nenes

Depenent dels agents socialitzadors i de la transmissió de cultura que hagi rebut el nen/a pot arribar a percebre que nens i nenes juguen al mateix, a diferents coses o que hi ha jocs que si que juguen al mateix i hi ha jocs que no juguen al mateix.

3.2.- Enfocament de la investigació

Les característiques de l'objecte d'estudi i la problemàtica plantejada converteixen aquesta recerca en una investigació educativa i feminista.

La realitat educativa es caracteritza per la seva complexitat i dinamisme, ja que tots els elements estan contínuament canviant i relacionant-se.

Tenint en compte aquesta complexitat que comporta, aquesta petita investigació no pretén generalitzar els resultats, sinó una millor comprensió dels processos de reproducció, resistència i/o canvi dels models i les relacions tradicionals de gènere a l'hora del pati, a més a més de comprovar o no les desigualtats espacials que es reproduïen i les activitats practicades.

Aquesta investigació educativa ens porta a la intervenció de varis paradigmes. Latorre, Rincón i Arnal (2003) identifiquen tres grans paradigmes com a marcs generals de referència de la investigació educativa: el paradigma positivista, el paradigma interpretatiu i el paradigma sociocrític.

En aquesta recerca s'inclouen aspectes del paradigma interpretatiu i aspectes del paradigma sociocrític. El paradigma interpretatiu s'interessa per l'estudi del significat de les accions humanes i de la vida social, per tant, es considera que la realitat social és dinàmica, complexa diversa i canviant. El paradigma sociocrític afegeix a la recerca el component ideològic, ja que a més de descriure i comprendre la realitat, també té la intenció de transformar-la, és a dir, cal anar més enllà i donar resposta als problemes que genera.

Finalment el compromís per apropar-se a la igualtat i a la justícia social per a homes i dones a la nostra societat fa que aquesta recerca es consideri, també feminista.

3.3.- Recursos metodològics

La pregunta inicial que es pretén donar resposta ens porta a l'elecció d'uns o altres recursos metodològics. Així doncs, les eines escollides per portar a terme aquesta recerca hi trobem, d'una banda, una tècnica qualitativa (observació), i de l'altre, una tècnica quantitativa (qüestionari).

L'observació s'ha produït durant cinc dies en una escola pública, CEIP Santa Maria d'Avià, portada a terme a les hores del pati, d'11:00 a 11:30 de dilluns a divendres, excepte el dimecres de 10:30 a 11:00. Durant aquest període s'hi observava:

- Interacció entre nens i nenes.
- Activitats esportives practicades segons sexe.
- Ocupació de l'espai al pati de jocs.

Per portar a terme aquesta observació s'han realitzat dues fitxes adaptades de Bonal (1997). (Annex1)

Pel què fa la tècnica quantitativa, s'ha passat un qüestionari als de cinquè i sisè, d'onze i dotze anys per tal de recollir la pròpia versió de l'alumnat així com la seva percepció de les diferents variables de l'estudi. Després de ser respostes s'ha passat a la recollida i anàlisi de dades. (Annex 2)

3.4.- El cas d'estudi: l'escola Santa Maria d'Avià

A la primavera de 1977 es va aconseguir pel poble d'Avià una escola adequada per aquells temps. Des de llavors la bona entesa i la capacitat de treballar vers un objectiu comú per sobre de les idees personals, que van donar cos a l'escola, havien de ser i han estat, els que se'ns dubte l'han dotat de personalitat pròpia. Així doncs, fer dels principis democràtics una manera de viure i, retrobar la catalanitat tants anys silenciada, van ser des del seu començament les directrius cap on encaminar la tasca docent. Durant el seu trajecte ha anat participant i aplicant diversos projectes i programes d'innovació pedagògica (projecte d'escoles verdes, etc.)

Els quatre pilars fonamental d'aquesta escola pública són: l'alumnat aprengui a aprendre i a conviure, aprendre a aprendre i adaptar-se a una societat sovint canviant, aprendre a conviure com a ciutadans participatius, responsables i respectuosos amb l'entorn i les persones.

L'escola d'Avià està situada a la zona esportiva i de serveis, en un entorn privilegiat per la seva bellesa i tranquil·litat.

Avià acull des de la Guarderia fina a sisè de primària. Cada curs està doblat per dos línies, excepte quart de primària. El còmput total d'alumnes és de 305 i 26 professors/es, els quals només hi ha dos homes i la resta són dones.

Per arribar a comprendre amb claredat aquest estudi cal especificar els criteris d'organització del pati.

Un dels principals motius d'haver escollit aquest centre és perquè des de dins s'està treballant per una escola coeducativa. Aquest fet ens permet descobrir que al pati de jocs s'estan formulant i portant a terme nous criteris i activitats per treballar cap aquesta línia. Podem assenyalar que es promou la coeducació a través de dos fronts o camins.

En el primer s'han formulat uns *horaris de pistes* per establir una organització i perquè tothom tingui les mateixes oportunitat per jugar. Aquests horaris ens mostren totes les pistes disponibles, per qui són ocupades i a quines hores. (Annex 3) L'altre front, el més potent i l'encaminat a treballar cap a la coeducació, s'anomena *patis temàtics*. Aquests patis consten d'unes activitats escollides pel professorat d'educació física que es porten a terme durant uns determinats dies pels diferents cursos. Les activitats realitzades al primer trimestre són: cordes, petanca, tennis taula i freesbes. Al segon semestre es juga a matar, bàsquet i bicicletes. I a l'últim trimestre ens trobem amb "pitxi", raquetes i bàdminton, i lacross i ringos. El meu estudi s'ha portat a terme del 28 de maig al 1 de juny i l'activitat que ens hem trobat muntada dels patis temàtics és raquetes i bàdminton. La distribució és la següent: dilluns i dimarts patis lliures, dimecres fan patis temàtics cinquè i sisè, dijous tercer i quart i divendres primer i segon. Cal dir que aquests patis temàtics hi participa tothom qui vol, per tant és voluntari. (Annex 4)

3.4.1. Perfil de l'alumnat

Els participants en aquesta investigació varen ser l'alumnat de 5è i 6è (cicle superior), de l'escola d'Avià. Cada curs està compost de 2 línies quedant la distribució de la següent manera:

5è A		
Nens	7	Total = 17
Nenes	10	
5è B		
Nens	7	Total = 18
Nenes	11	
6è A		
Nens	11	Total = 19
Nenes	8	
6è B		
Nens	11	Total = 18
Nenes	7	

Total nens	36
Total nenes	36
TOTAL	72

3.4.2. El pati de l'escola d'Avià

Abans de seguir amb els resultats es procedirà a fer una breu descripció de les característiques del pati de l'escola d'Avià.

El pati de l'escola d'Avià és el més gran de tota la comarca, això significa que hi ha molts espais, de molts tipus i en un principi va ser difícil establir uns límits. Finalment, després de donar-hi voltes, es va decidir fer la següent distribució:

Espai central "principal"

L'espai central "principal": és aquella zona més valorada per l'alumnat, ja sigui per les seves dimensions, la seva ubicació, o l'equipament en què compta. Es pot identificar quan, per exemple, un grup-classe surt al pati i, tenint disponible tot l'espai, es dirigeix a aquella zona. En el cas de l'escola d'Avià, aquest espai correspon a una de les pistes de futbol sala (identificat amb la lletra "P" en el croquis).

Imatge 1. Espai principal

Pista de futbol

Espai secundari

L'espai "secundari": és aquella zona en què l'alumnat s'hi dirigeix quan l'espai central ja està escollit. Es pot identificar quan un grup-classe surt al pati i, tenint ocupat l'espai principal, es dirigirà cap a l'espai restant. En el cas de l'escola d'Avià, aquest espai correspon a l'altre pista de futbol sala, a la pista de bàsquet, al camp de voleibol i la zona de l'herba (identificat amb la lletra "S" en el croquis).

Imatge 2, 3, 4 i 5. Espai secundari

2ª Pista de futbol

Pista de bàsquet

Herba

Camp de voleibol

L'espai de "marges"

L'espai de "marges": és aquella zona escollida pel grup com a última opció, perquè les altres zones ja estan ocupades. Podríem dir que són els racons del pati. L'alumnat aprofita per parlar o realitzar jocs passius. En el cas de l'escola d'Avià, aquest espai correspon al camp de beisbol/pitxi, a la zona del tennis taula i al racó de l'arbre (identificat amb la lletra "M" en el croquis).

Imatge 6, 7 i 8. Espai de marges

Camp de pitxi

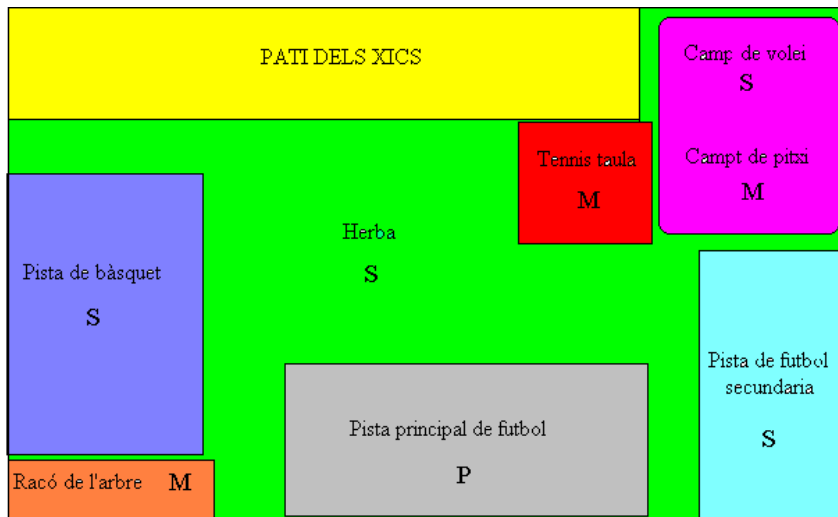

Tennis taula

El racó de l'arbre

Croquis del pati de l'escola d'Avià

4- ANÀLISI, INTERPRETACIÓ I DISCUSSIÓ DE RESULTATS

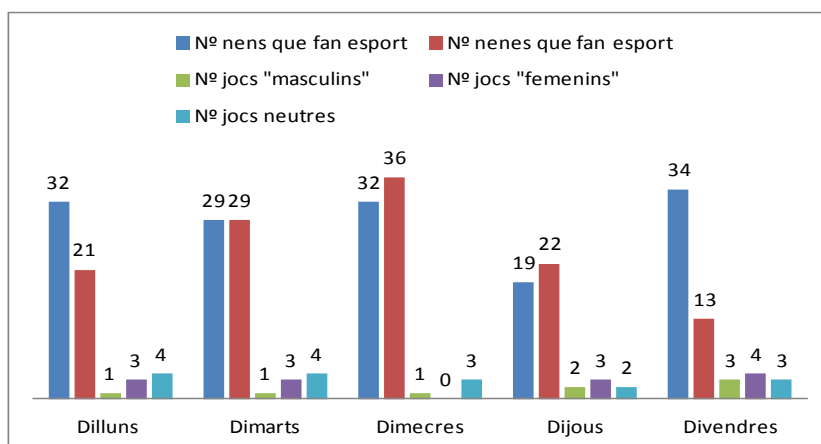
En aquest apartat es detallen els resultats obtinguts a partir de l'anàlisi i interpretació de les dades obtingudes de les hores de pati observades i de les respostes extretes del qüestionari realitzat a l'alumnat de 5è i 6è. Els resultats es dividiran en aquest ordre:

- Tipus d'activitats que coneixen i practiquen nens i nenes.
- Ús i distribució de l'espai.
- Relacions entre nens i nenes.

4.1.- Tipus d'activitats que coneixen i practiquen nens i nenes.

Cal tenir present que els resultats estan en valor absolut. El total de nens són 36 i el total de nenes també, 36. Per tant, el còmput total és 72. D'aquesta manera evitem posar-ho a cada gràfic. Dimarts a l'hora del pati van faltar 5 nenes, dimecres 4 nens i dijous van faltar 2 nenes.

- *Activitats*

Una de les primeres dades que observem és que no ens trobem amb un gran nombre de nens jugant al pati i de nenes sense jugar. És tot al contrari, tots dos sexes participant amb un grau elevat, tot i que hi ha una mica més de participació general dels nens. Els dies on la diferència és més acusada és el dilluns i sobretot el divendres. Com ja s'ha comentat anteriorment el divendres es desenvolupen els patis temàtics pels de cicle

inicial i el fet de que hi hagi tantes poques noies jugant és perquè aquell dia no els hi tocava cap pista.

La segona dada rellevant ens mostra que hi ha dos dies que juguen més nenes que nens a l'hora del pati i l'altre dia s'igualen. És curiós perquè el dimarts és un dia de jocs lliure i la xifra de persones jugant és la mateixa entre nens i nenes. Al ser un pati tan gran i haver-hi tantes activitats i espais provoca que un gran nombre d'alumnes jugui a l'hora del pati. El dimecres són els patis temàtics de cicle superior i toquen pales i bàdminton, probablement per això hi ha una participació més elevada de nenes que de nens, tot i així el nombre de nens és elevat també. El dijous es porten a terme els patis temàtics de cicle mitjà, i ens trobem amb un nombre més baix de participació masculina que femenina, això és degut perquè sisè no té pista de futbol i deu nens decideixen parlar en comptes de jugar a alguna cosa. Per altre banda els de cinquè tenen la pista de futbol "secundaria", aquest grup està molt unit, i juguen divuit alumnes, nou nens i nou nenes, tots junts.

Com a jocs masculins cada dia de la setmana ens trobem al futbol. El dijous i divendres aquests jocs augmenten, però el nombre de persones que hi juga és insignificant. Aquests jocs masculins són cotxes teledirigits, on només hi juga un nen, ja que té autisme i és l'única manera de sortir al pati i relacionar-se amb els nens. De jocs femenins en podem veure més. Com a jocs femenins s'hi ha inclòs danses, acrobàcies, gronxadors, animar i parlar. Aquesta últims sabem que no és una activitat en sí, però hi havia un gran nombre d'alumnes i per tant era una dada que no podia passar desapercebuda. I per últim cal destacar la gran importància que ocupen les activitats neutres. Observem un nombre elevat si les comparem amb les masculines. Les activitats considerades neutres són bàsquet, voleibol, pitxi, tennis taula, pales i bàdminton.

Bonal (1997) afirma que els tipus de jocs que desenvolupen uns i altres tenen una clara marca de gènere, disposen de distint valor institucional i social i incorporen valors i actituds diferents que reforcen la classificació jeràrquica entre el món masculí i el món femení.

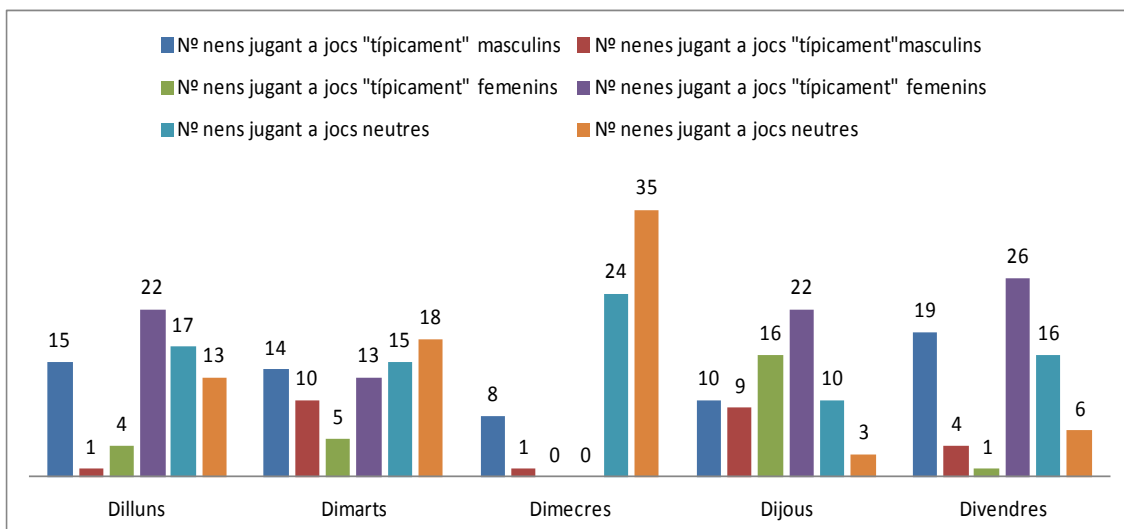
En les nostres dades observem que la majoria d'activitats que es desenvolupen són neutres amb la màxima participació, amb una activitat masculina que és el futbol i

varies de femenines. Així doncs, estem cap al camí encertat per arribar a abolir la totalitat del sexisme.

Soler (2008) indica que en les activitats de nens i nenes practicades en edat escolar, els nens opten en general per dur a terme activitats on poden posar en pràctica allò que se n'espera d'ells (potència, resistència, força i molta competitivitat), mentre que les nenes escullen modalitats on poden mostrar una bona expressió i control posturals, un adequat sentit del ritme, així com fer gala de la seva flexibilitat i delicadesa. Altra vegada podem afirmar el total desacord amb aquestes paraules, ja que en els nostres resultats observem que les activitats més practicades són les neutres.

En canvi, i en total acord, Carboner, Soler i Prat (2011) comenten que en els últims anys, és possible identificar un conjunt de pràctiques i esports que semblen no carregar amb l'etiquetatge de "gènere", essent acceptats per ambdós sexes. Aquestes activitats que nois i noies semblen no associar a un o altre sexe són les conegudes com a activitats neutres, i un exemple d'elles n'és el voleibol.

- *Jocs masculins i femenins*

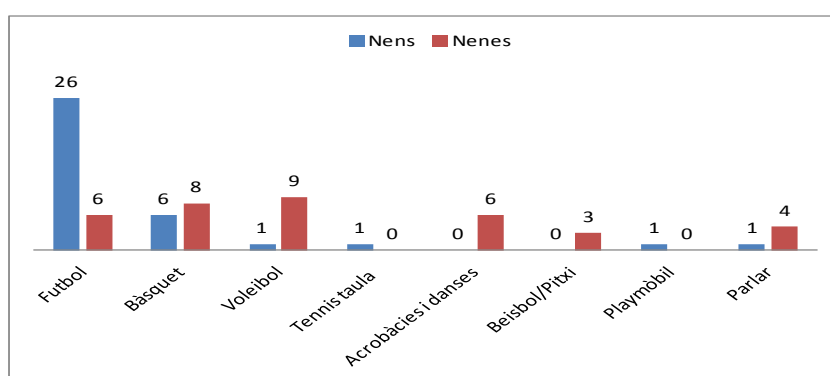

Els jocs que més destaquen són els nens que juguen a jocs "masculins" i les nenes que juguen a jocs "femenins". També cal remarcar les nenes i nens que juguen a jocs neutres. Llògicament el dimecres (patis temàtics) només s'observen aquest tipus de jocs,

promovent la coeducació. El dijous tenim 9 nenes que juguen a futbol i això fa que augmenti el nombre de nenes jugant a jocs “masculins”.

Subirats i Tomé (2007) constaten la modificació de les condicions de jocs i la informació sobre jocs alternatius, es produirà una transformació d’actituds i de relacions en l’espai. És obvi que nens i nenes realitzin les activitats segons el seu interès, però l’espai els limita a tots, sobretot a les nenes, per tant si modifiquem aquestes condicions ens trobarem com la gràfica del dimecres, i per tant parlarem d’una coeducació 100%.

- *Jocs més jugats pels nens i nenes de 5è i 6è com a primera opció.*

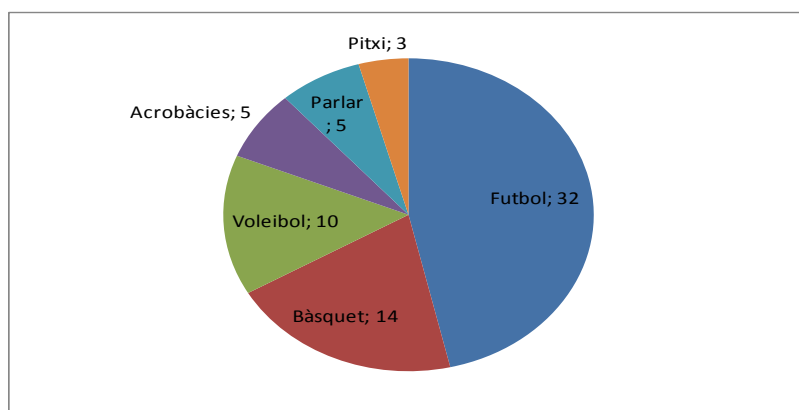

Les nenes opten per unes activitats majoritàriament neutres, en canvi la majoria de nens opten pel futbol, activitat masculina.

Carbonero, Soler i Prat (2011) comenten que les nenes es mostren més obertes a neutralitzar els diferents esports i activitats, que no pas els nens. Així mateix, mentre que una part important de les nenes es mostren receptives a participar en activitats i esports considerats tradicionalment com a masculins, no és així entre els nens. Enten ells, s’observen moltes resistències a abandonar el model considerat masculí i a participar en activitats que impliquin ritme, coordinació i/o expressivitat, que no pas entre les nenes alhora de practicar activitats considerades menys femenines.

És clar doncs, que les nenes són les primeres en voler un canvi i així ho mostra el gràfic de dalt, practicant més activitats neutres i inclús masculines (futbol) que femenines. En canvi, els nois encara van un pas endarrere, tot i que sempre hi ha algun que surt d’aquests esquemes.

Total nens i nenes

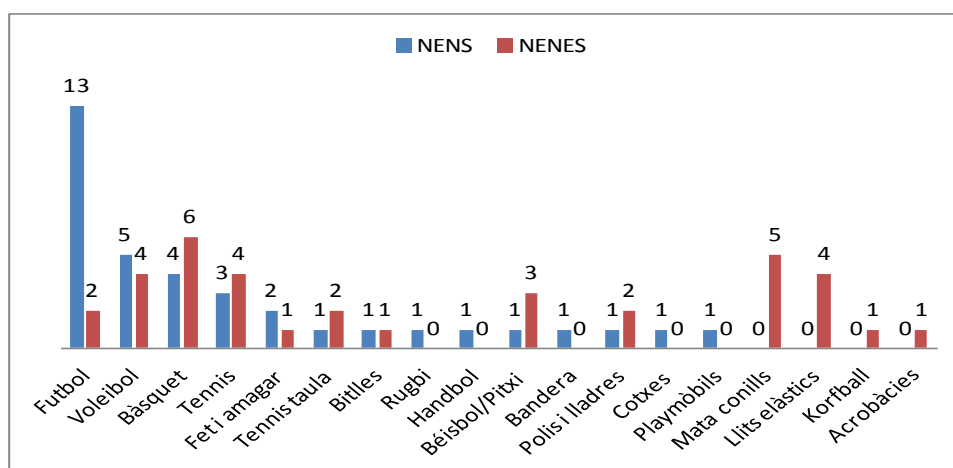
Aquest gràfic ens mostra les activitats més practicades pels nens i nenes a l'hora del pati.

* En el total només estan representats els jocs o activitats que nens i nenes juguen conjuntament. Els que només hi juga una persona no es representen.

- *Jocs que juguen a l'hora del pati els nens i nenes de 5è i 6è.*

Voleibol, futbol, bàsquet, tennis taula, acrobàcies, pitxi, danses, cotxes, burro, fet i amagar, xarranca, jocs inventats, gronxadors i parlar.

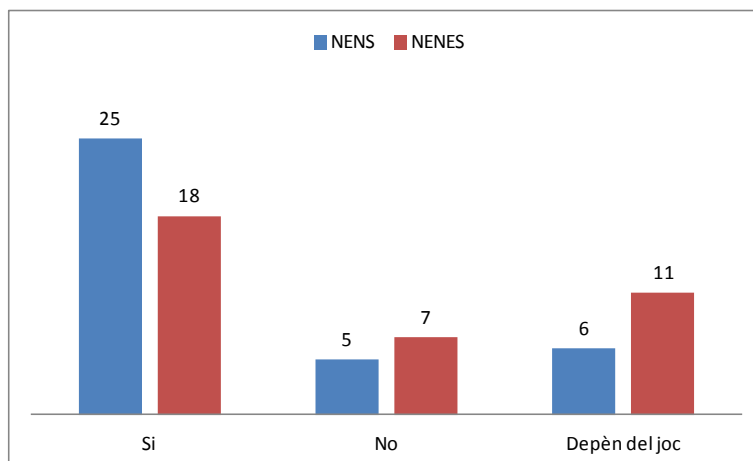
- *Jocs que els agradaria jugar a l'hora del pati.*

Aquesta gràfica mostra els jocs que els hi agradaria jugar a l'hora del pati a tots ells i elles. Algunes activitats només són escollides per les nenes (acrobàcies, llits elàstics,

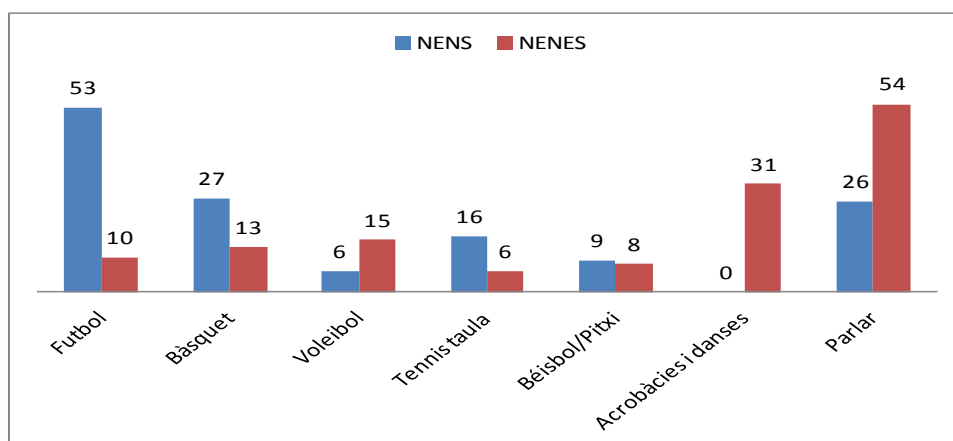
mata conills,etc.) seguint els models tradicionals de gènere i el mateix els hi passa amb els nens (rugbi, handbol, bandera, cotxes, playmòbils,etc.).

- *Nens i nenes juguen a jocs diferents a l'hora del pati.*

Una de les preguntes del qüestionari era s'hi pensaven que nens i nenes realitzen activitats diferents. La majoria de nens i nenes creuen que sí. Una bona part creu que depèn del joc.

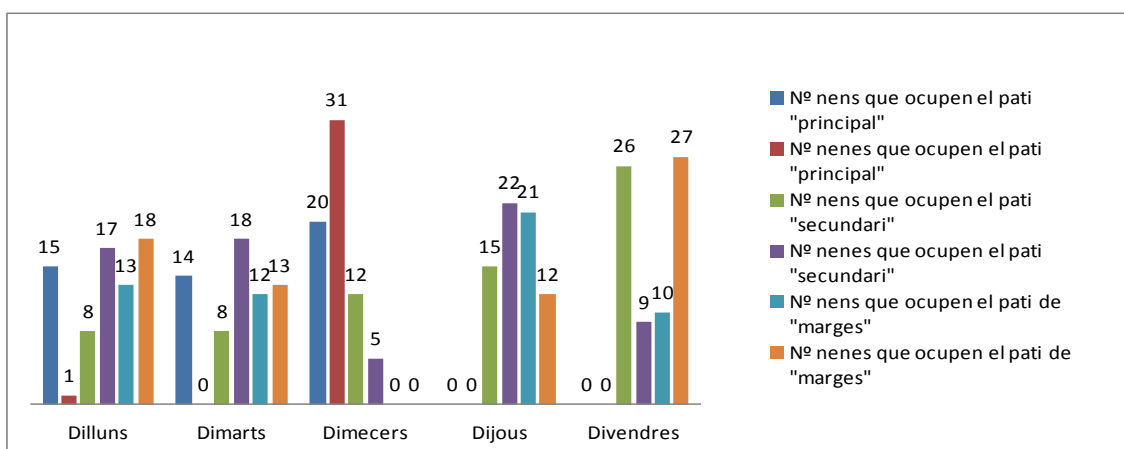
Total dies (5) nens i nenes jugant a:

Simplement en aquesta gràfica he volgut mostrar la suma dels cinc dies de tots els nens i nenes de les activitats en què han jugat a l'hora del pati. És curiós si més no, el fet de tants nens i nenes parlant. A més a més, podem observar com les acrobàcies i les danses només són practicades per nenes, activitats considerades “femenines”, i el futbol segueix sent l'assignatura pendent de les noies, tot i que a poc a poc es va obrint camí.

4.2.- Ús i distribució de l'espai

- *L'ocupació del pati de l'escola per nens i nenes*

En aquest cas observem com els nens ocupen la major part dels dies el pati central “principal” ja que en aquest espai s’hi juga a futbol. Observem doncs, que dilluns i dimarts els nens tenen la pista central “principal” i les nenes ocupen l’espai “secundari” i sobretot els marges. El dimecres al haver-hi els patis temàtics s’observa com l’espai principal és ocupat per tothom, ja que s’hi practiquen altres activitats que no siguin el futbol. Dijous i divendres cap grup de cycle superior està en l’espai principal ja que es desenvolupen els patis temàtics, fet que provoca una major representació de nens en l’espai secundari i una major representació de nenes en l’espai de marges.

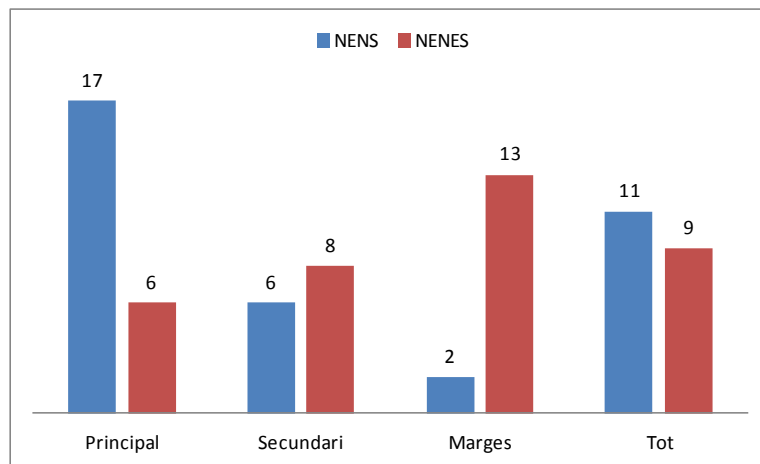
En els resultat de la investigació sobre el pati que descriu Bonal (1998), es posa de manifest que:

“L’estructura del pati de preescolar no delimitada per camps d’esports, facilita la interacció i la centralitat a l’espai de jocs “passius”. En aquest tipus de jocs hi participen tant nens com nenes, mentre que són principalment els nens els qui fan jocs que impliquen més moviment. El pati gran, en canvi, mostra una delimitació de l’espai per sexe molt més pronunciada, facilitada per la centralitat de les pistes de bàsquet i les porteries. Les noies tendeixen a realitzar els seus jocs en els racons. Les imatges mostren, també, que el seu espai disponible va sent cada vegada més reduït i que els nois no tenen problemes per continuar el partit “per

sobre” dels jocs de gomes. S’observa, també, que alguns nois interrompen els jocs de les noies, així com l’actitud conformista d’aquestes.” (Bonal, 1998, pàgina 37)

És clar doncs, que l’espai en l’escola d’Avià provoca que es segueixin reproduint els models i les relacions tradicionals de gènere. Tot i així, la sort que té aquesta escola és la immensitat d’espai que té per poder realitzar els diferents tipus d’activitats que un/una vulgui.

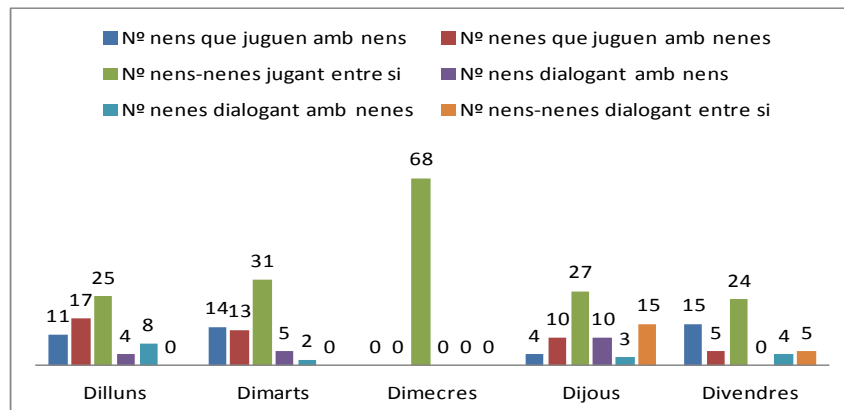
- *Espai que nens i nenes diuen que ocupen al pati.*

La major part dels nens segueixen ocupant l’espai principal i les nenes es mouen per tots els espais, però predomina més la zona de marges.

4.3.- Relacions entre nens i nenes

- *Interacció entre sexes*

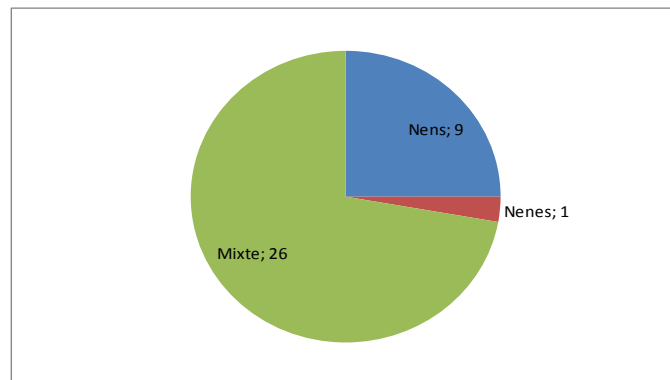

Les dades més sorprenents en aquesta gràfica és el nombre de nens i nenes jugant entre sí. Ens indica que hi ha una gran interacció entre ells, portant-nos a activitats on es manifesta la coeducació. Dimecres és el dia clau, el dia dels patis temàtics, on nens i nenes juguen junts sense contemplar el sexe de cadascú. Els altres dies però, segueixen interaccionant junts i sobretot en activitats neutres com el bàsquet, voleibol, pitxi, pales, bàdminton, etc. En definitiva, aquesta gràfica ens mostra el camí cap a una escola i uns patis coeducatius.

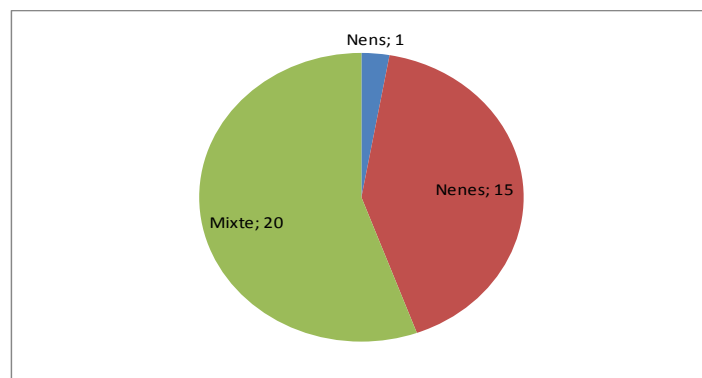
Diverses recerques ens mostren, que en els àmbits amb menys intervenció pedagògica és on més s'hi projecten les relacions sexistes. Podem desmentir aquest fet a partir dels estudis fets en aquest treball, ja que els dies que hi ha pati lliure segueix predominant les interaccions entre nens i nenes.

- *Juguen amb nens, nenes o ambdós a l'hora del pati.*

Nens

Nenes

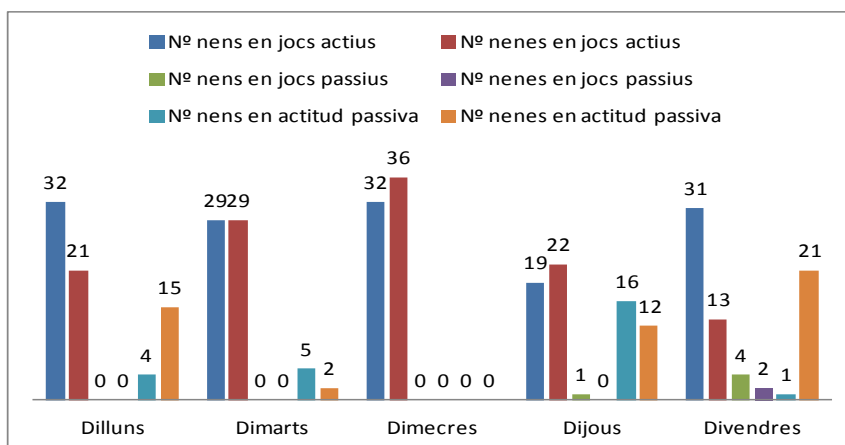

L'explicació que ve a continuació d'aquest gràfic, les dades estan en percentatges, ja que per comparar-ho amb altres estudis anava millor. El gràfic però, segueix els models anteriors.

En varis estudis es constata que a l'hora del pati els nens s'agrupen entre ells (80%) i les nenes entre elles un (79%). En l'escola d'Avià les dades obtingudes ens mostren tot el contrari. En el cas dels nens un 72% juguen tots junts, un 25 % entre ells i un 3% únicament amb nenes.

En el cas de les nenes un 55% juguen tots junts, un 41% entre elles, i un 3% només amb nens.

- *Actituds*

El nombre de nens i nenes en jocs actius és similar, per no dir idèntica, en la primera observació que hem realitzat en les activitats. Cal remarcar el número de nens en actitud passiva que el dijous es dispara degut com ja hem comentat abans en què els nens de sisè no tenen pista per jugar a futbol i es neguen a fer altres activitats. També cal subratllar el nombre de nenes en actitud passiva del dilluns i el divendres. El motiu d'aquestes xifres tan altes és perquè ens trobem la majoria de nenes sense realitzar cap activitat, simplement estan assegudes i de tant en tant, animen als que realitzen les activitats.

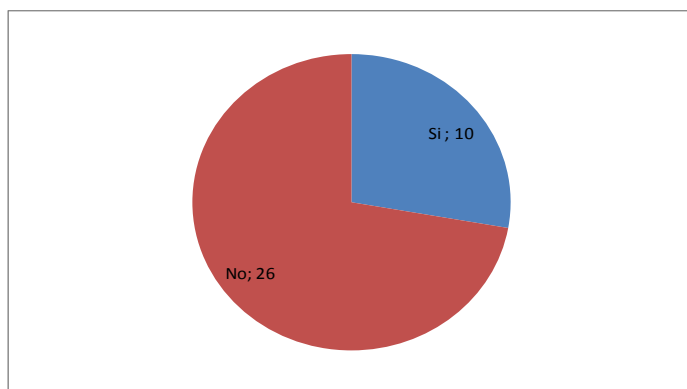
Segons Rambla i Rovira (1999) els nens són més actius perquè competeixen més, però els jocs de les nenes són més creatius. Com mostra la nostra gràfica podem discutir-ho.

Si a les nenes els és vetat l'espai més ampli han de desenvolupar activitats o jocs que no impliquin un conflicte constant: per tant desenvoluparan actituds més passives que els seus companys i mostraran més predisposició a parlar i a mirar que a moure's. (Bonal 1998).

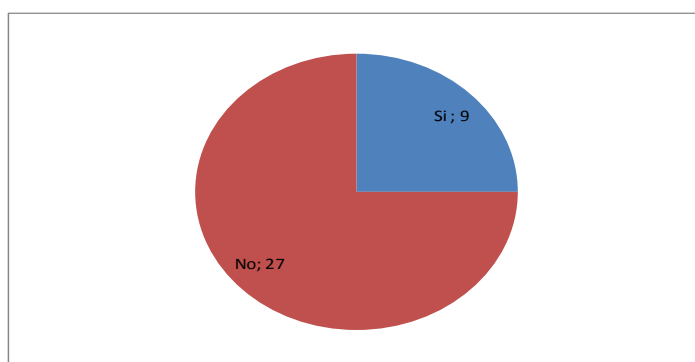
En aquest cas li donem la raó a Bonal, ja que, al no haver-hi activitats que siguin del seu interès opten per una actitud passiva per poder parlar, o animar, etc.

- *Canviarien alguns aspectes del pati.*

Nens

Nenes

De 72 en total, 19 canviarien algun joc, espai, etc.

De les quals 9 són nenes i canviarien el futbol per poder ballar a la pista principal i fer jocs al pista principal.

Els 10 restants són nens i canviarien en comptes del fer futbol, realitzar altres jocs.

5- CONCLUSIONS

A continuació s'articulen els trets que s'han pogut establir amb relació als processos de reproducció, resistència i canvi, la distribució i ús de l'espai i les activitats esportives considerades "masculines" i "femenines" segons el model teòric plantejat. És a dir, es posen en relació els resultats de la recerca amb la teoria plantejada, la qual permet donar cabuda, al mateix temps, a les situacions diverses, ambigües i fins i tot contradictòries que es produeixen al pati de jocs.

L'anàlisi i la interpretació dels diferents continguts mostren com la configuració dels models i relacions de gènere, la distribució i ús de l'espai i les activitats "masculines" i "femenines" al pati de jocs requereixen una perspectiva teòrica molt complexa i variable. És clar doncs, que la reproducció o la transformació dels gèneres ja no es poden comprendre des d'un plantejament dualista – masculí vs femení, igualtat vs desigualtat, reproducció vs canvi – sinó des d'un plantejament molt més divers. Com diu Bonal (1998) el problema dels patis és multicausal, la seva distribució, la dinàmica de moviments, les relacions, els conflictes, les actituds passives i actives, etc., és producte de la combinació de diversos factors.

El dia a dia de cada grup, cada moment, cada activitat, promouen conjuntament un clima que pot ser més o menys favorable a la coeducació, generant un ampli ventall de circumstàncies que poden resultar ser ambivalents i fins i tot contradictòries. Així, tots aquests trets que configuren aquests processos al pati de jocs no segueixen un sentit lineal i paral·lel, sinó que transcorren conjuntament entrecruant-se i interferint-se l'un amb l'altre.

No obstant, per redactar les conclusions seguirem un sentit lineal, contestant les tres hipòtesis escrites en el capítol tres.

La primera hipòtesi que ens formulàvem deia així; els nens segueixen practicant activitats esportives "masculines" i les nenes activitats "femenines" al pati de jocs.

Com ja s'ha demostrat en el capítol de resultats, la meitat de nens segueixen amb les activitats "masculines", sent la protagonista el futbol. Si fos per ells, probablement la gran majoria jugaria a futbol, però gràcies a uns horaris establerts i als patis temàtics no

sempre disposen d'una pista per jugar a futbol. L'altre sector de nens sembla allunyar-se d'aquests models tradicionals, ja que juguen a altres activitats durant l'hora del pati, com per exemple, voleibol, tennis taula, bàsquet, pales, etc. Tot i així, hi ha un petit sector de nens que es neguen a realitzar altres activitats que no sigui futbol, per tant, segueixen en la reproducció dels models tradicionals de gènere.

En les nenes, es contempla un gran canvi d'aquests models i relacions tradicionals, ja que la majoria d'elles practiquen les anomenades activitats neutres i estan més obertes als canvis que es puguin produir. Val a dir, que un petit sector de nenes segueix molt arrelat a les activitats "femenines", com són les acrobàcies, les danses i parlar.

La segona hipòtesi ve constatada per l'afirmació següent: els nens segueixen ocupant l'espai principal en el pati de jocs i les nenes l'espai secundari i de marges. Basant-nos amb les dades d'aquest estudi afirmem que els nens de l'escola d'Avià majoritàriament ocupen l'espai principal, ja que en aquest espai hi trobem una pista de futbol i actualment segueix havent-hi més nens que nenes practicant futbol. Però, per altra banda, al ser una escola tan gran i disposar de tants espais, ens trobem que molts nens i nenes ocupen l'espai secundari, on es troba la pista de bàsquet, el camp de voleibol, la gespa i l'altra pista de futbol. És cert que moltes nenes la majoria dels dies observats ocupaven el pati de "marges". Basant-nos amb diversos estudis, constatem que a hores d'ara els nens acaben tenint més protagonisme ocupant l'espai principal, ja que l'estructura de l'espai és condicionadora de la situació i del moviment de nens i nenes.

Segons Bonal (1998) la possibilitat o no d'accés al centre de l'espai és simplement una qüestió de poder. Per tant, podem pensar que en aquest sentit l'escola d'Avià encara li queda per treballar cap una línia coeducativa. Per aquest motiu val la pena valorar la tercera hipòtesi, tal i com fem a continuació.

La tercera hipòtesi i la més interessant des del meu punt de vista és: els dies de pati temàtic la distribució de l'espai i el tipus d'activitats es modifiquen els models i les relacions tradicionals de gènere i són més coeducatives.

El dimecres era el dia en què es portaven a terme els patis temàtics amb cicle superior i l'espai principal era ocupat per activitats neutres com les pales i el bàdminton. La

majoria d'alumnes es van incorporar als patis temàtics, sent un 86% nenes i un 55% nens. Per tant, tenim aquest primer punt que ja no segueix els models i les relacions tradicionals. Els tipus d'activitats tampoc segueixen els models tradicionals, ja que es porten a terme activitats neutres en l'espai principal. I per finalitzar, les relacions entre l'alumnat són 100% mixtes, ja que nens i nenes en tot moment interaccionen junts.

En definitiva i per concloure, podem dir que l'escola d'Avià està encaminada cap a un sistema coeducatiu i cap a l'abolició del sexisme als patis de jocs. Aquest treball conjunt és de tota la comunitat educativa (escola, professorat, alumnat, etc.) però la peça clau en el pati de jocs d'Avià és la mestra d'educació física, ja que organitza els patis temàtics a través del Pla Català de l'Esport, sense ajuda de ningú, sense cap remuneració i amb els mals de cap i temps que això suposa.

Tot i així, les dades mostren com la seva intervenció aconsegueix obrir una escletxa, en els dies de pati temàtic, les relacions de poder que tant sovint es donen als patis de les escoles i que, sovint ja arribem a considerar "normals". Les dades d'aquest treball mostren que encara queda camí per recórrer i que intervencions com aquestes són necessàries.

El seu exemple, i els èxits de la seva intervenció, m'animen a seguir en aquesta línia en el meu futur professional i implementar, quan em sigui possible, intervencions similars.

BIBLIOGRAFIA

BLÁNDEZ, Júlia; FERNÁNDEZ, Emilia; SIERRA, Miguel Ángel (2007). “Estereotipos de género, actividad física y escuela, la perspectiva del alumnado”. *Profesorado. Revista del currículum y formación del profesorado*, nº11 (1), pp. 1-21.

BONAL, Xavier (1997). *Las actitudes del profesorado ante la coeducación. Propuestas de intervención*. Graó editorial Barcelona.

BONAL, Xavier; TOMÉ, Amparo (1997). *Construir l'escola coeducativa: la sensibilització del professorat*. Barcelona: Universitat Autònoma de Barcelona. (Quaderns per a la Coeducació; 12)

BONAL, Xavier (1998). *Canviar l'escola: la coeducació al pati de jocs*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. Institut de Ciències de l'Educació.

CARBONERO, Laura; PRAT, Maria; SOLER, Susanna (2011): “Els estereotips de gènere a l'Educació Física i l'esport en l'alumnat de Primària: entre la reproducció i el canvi”. *Innovació en Educació Física (IN&EF)*, nº 2, pp. 1-7, semestre 1. ISSN: 2013-5378.

GARCIA BONAFÉ, Mila (1992). *Les dones i l'esport: de la cotilla al xandall*. Sistema 110-111, 9-20.

GARCIA, M.; ASINS, C. (1994). *La coeducación en educación física*. Barcelona: Instituto de Ciencias de la Educación.

LATORRE, Antonio; DEL RINCÓN, Delio; ARNAL, Justo (2003). *Bases metodológicas de la investigación educativa*. Barcelona. Ediciones Experiencia.

MOSQUERA, María José; PUIG, Núria (2002). *Género y edad en el deporte*. Madrid: Alianza.

PUIG, Núria; SOLER, Susanna (2004). *Gènere i esport a Espanya. Un model interpretatiu*. Apunts Educació Física i Esport, 76, 71-78.

PUIG, Nuria; VILANOVA, Anna; INGLÉS, Eduard; MAYO, David (2009). *Hàbits esportius a Catalunya*. Col·lecció estudis.

QUIVY, Raymond; CAMPENHOUDT, Luc Van. *Manual de recerca en ciències socials*. Barcelona: Herder, 2007.

RAMBLA, Xavier; ROVIRA Marta (1999). *El sexisme al pati de jocs*. Barcelona: Associació de mestres Rosa Sensat.

SOLER, Susanna (2008). *Les relacions de gènere en l'educació física a l'escola primària. Anàlisi dels processos de reproducció, resistència i canvi a l'aula*. Tesis Doctoral, UAB-INEFC Barcelona. [Consultat al 31/05/12] Disponible a: <http://www.tdx.cat/TDX-0113109-132005>

SOLER, Susanna; VILANOVA, Anna (2006). *Buscant la igualtat contemplant la diferència*. Barcelona: Consell Català de l'Esport.

SUBIRATS, Marina, TOMÉ, Amparo (2007). *Balones fuera. Reconstruir los espacios desde la coeducación*. Barcelona: Octaedro ediciones.

TOMÉ, Amparo; RUIZ, Antonio (1996). El espacio de juego: escenario de relaciones de poder. *Aula de innovación educativa*, 52-53, 37-41.

VÁZQUEZ, Benilde; ALVAREZ, Gonzalo (1991). *Guía para una educación física no sexista*. Madrid: Ministerio de Asuntos sociales. Instituto de la Mujer.

ANNEX

Annex 1: Tècnica qualitativa. Fitxes observació pati

FITXA 1

OBSERVACIONS DE L'ALUMNAT ALS PATIS ESCOLARS

Centre:

Hora:

Observacions realitzades per:

Minuts observats:

Unitat observada (classe, grups, etc.):

Data:

ESCENARI	
Nº professors de guàrdia	
Nº professores de guàrdia	
Nº nens a l'aula	
Nº nenes a l'aula	
Nº nens al pati	
Nº nenes al pati	
ACTIVITATS	
Nº nens que fan esport	
Nº nenes que fan esport	
Nº jocs "masculins"	
Nº jocs "femenins"	
Nº jocs neutres	
ACTITUDS	
Nº nens en jocs actius	
Nº nenes en jocs actius	
Nº nens en jocs passius	
Nº nenes en jocs passius	
Nº nens en actitud passiva	
Nº nenes en actitud passiva	
INTERACCIÓ ENTRE SEXES	
Nº nens que juguen amb nens	
Nº nenes que juguen amb nenes	
Nº nens-nenes jugant entre si	
Nº nens dialogant amb nens	
Nº nenes dialogant amb nenes	
Nº nens-nenes dialogant entre si	

FITXA 2

OBSERVACIÓ ESPACIAL DEL PATI EN GENERAL

Centre:

Hora:

Observacions realitzades per:

Minuts observats:

Unitat observada (classe, grups, etc.):

Data:

	NENS	NENES
Nombre de nens que ocupen el pati principal		
Nombre de nenes que ocupen el pati principal		
Nombre de nens que ocupen el pati secundari		
Nombre de nenes que ocupen el pati secundari		
Nombre de nens que ocupen el pati de "marges"		
Nombre de nenes que ocupen el pati de "marges"		
Nombre total de jocs al pati principal		
Nombre total de jocs al pati secundari		
Nombre total de jocs al pati de "marges"		

	JOCS
Nombre de nens que juguen a jocs "masculins"	
Nombre de nenes que juguen a jocs "masculins"	
Enumera'ls:	
<i>Total de jocs masculins</i>	
Nombre de nens que juguen a jocs "femenins"	
Nombre de nenes que juguen a jocs "femenins"	
Enumera'ls:	
<i>Total de jocs femenins</i>	
Nombre de nens que juguen a jocs neutres	
Nombre de nenes que juguen a jocs neutres	
Enumera'ls:	
<i>Total de jocs neutres:</i>	

Annex 2: Tècnica quantitativa. El qüestionari

Sexe	Nen	Nena
------	-----	------

Curs	5è	6è
------	----	----

- 1- A quins jocs jugues quan surts al pati?

- 2- Jugues amb nenes o jugues amb nens? O amb tots dos?

- 3- Quins jocs coneixes que es juguin al pati?

- 4- Escribeu tres jocs als quals t'agradaria jugar al pati.

- 5- Escribeu tres jocs als quals no t'agradaria jugar al pati.

- 6- T'agradaria canviar alguns jocs que es juguen a l'hora del pati?

- 7- Què en penses dels patis temàtics?

- 8- Quin espai ocupes quan jugues a l'hora del pati? T'agradaria ocupar-ne un altre?

- 9- Creus que nens i nenes jugueu a jocs diferents a l'hora del pati?

Annex 3: Horari de pistes

PISTA DE LES GRADES					
	DILLUNS	DIMARTS	DIMECRES	DIJOUS	DIVENDRES
PATI	6è	3r	4t	5è	1r i 2n
12:30h – 1'50h	4t	5è	6è	4t	5è
1'50h – 3h	1r	2n	3r	1r	2n

PISTA DE CIMENT					
	DILLUNS	DIMARTS	DIMECRES	DIJOUS	DIVENDRES
PATI	1r i 2n	4t	5è	3r	1r i 2n
12:30h – 1'50h	5è	6è	4t	5è i 6è	6è
1'50h – 3h	2n	3r	1r	2n	3r

PISTA DE VOLEIBOL					
	DILLUNS	DIMARTS	DIMECRES	DIJOUS	DIVENDRES
PATI	4t	5è	6è	2n	3r
MENJADOR	LLIURE	LLIURE	LLIURE	LLIURE	LLIURE

PISTA DE BÀSQUET					
	DILLUNS	DIMARTS	DIMECRES	DIJOUS	DIVENDRES
PATI	5è	2n	3r	4t	1r
12:30h – 1'50h	6è	4t	5è	6è	4t
1'50h – 3h	3r	1r	2n	3r	1r

TENNIS TAULA					
	DILLUNS	DIMARTS	DIMECRES	DIJOUS	DIVENDRES
PATI	4t	6è	3è	1r i 2n	5r

Annex 4: Patis temàtics

PATIS TEMÀTICS

1R TRIMESTRE CURS 2011-2012

SETEMBRE: CORDES

OCTUBRE: PETANCA

NOVEMBRE: TENNIS TAULA

DESEMBRE: FREESBEEES

PATIS TEMÀTICS

2N TRIMESTRE CURS 2011-2012

GENER: MATAR

FEBRER: BÀSQUET

MARÇ: BICICLETA

PATIS TEMÀTICS

3R TRIMESTRE CURS 2011-2012

ABRIL: "PITXI"

MAIG: RAQUETS-BÀDMINTON

JUNY: LACROSS I RINGOS

